

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра теорії і методики фізичного виховання

**Дипломна робота
магістра**

**з теми «СТАН ТА УМОВИ ДОСЯГНЕННЯ ВИСОКИХ РУХОВИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ 6-РІЧНИМИ ПЕРШОКЛАСНИКАМИ У
ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ»**

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи ФК₁– М22z,
спеціальності 014 Середня освіта
(Фізична культура)
за освітньою програмою Середня освіта
(Фізична культура)
Владислав ЯРЕМІЙ

Керівник: **Леся ГАЛАМАНЖУК**, доктор
педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Рецензент: **Геннадій ЄДИНАК**, доктор
наук з фізичного виховання та спорту,
професор

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	9
1.1	Організаційно-змістові засади формування рухових можливостей дітей в початковій школі.....	9
1.2	Психолого-педагогічні умови впливу на рухові можливості дітей під час фізичного виховання у початковій школі.....	20
1.3	Стан рухових можливостей дітей 6-10 років.....	34
РОЗДІЛ 2	МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	49
2.1	Методи дослідження.....	49
2.2	Організація дослідження.....	50
РОЗДІЛ 3	СТАН СФОРМОВАНОСТІ РУХОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ 6- РІЧНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЧИННОГО ЗМІСТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	51
3.1	Стан організаційного забезпечення фізичного виховання в аспекті підвищення рухових можливостей 6-річних першокласників.....	51
3.2	Ціннісне ставлення та мотивація дітей до занять фізичною культурою.....	62
3.3	Рівні вихованості у дітей ціннісного ставлення до занять фізичною культурою.....	64
РОЗДІЛ 4	ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОРСЬКОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ 6-РІЧНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ПІД ЧАС ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	77
4.1	Вихідні положення й умови методики формування рухових можливостей 6-річних першокласників під час фізичного виховання.....	77
4.2	Перевірка дієвості запропонованої розробки у практичній діяльності.....	88
ВИСНОВКИ		101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		103

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження. Характерною особливістю фізичного виховання учнів початкової школи є різнобічність його форм. Однією з найважливіших форм організації і проведення з учнями початкових класів активного дозвілля є позакласна робота з фізичного виховання, яка сприяє формуванню активної життєвої позиції, організації здорового способу життя, змістовного відпочинку на природі. Під час занять фізичною культурою в позашкільний час учні початкових класів загартовують свій організм, зміцнюють здоров'я, розвивають фізичні якості. Особливі умови позакласної діяльності з фізичної культури сприяють вихованню морально-вольових якостей особистості: взаємної підтримки, взаємодопомоги, організованості, принциповості, чуйності й уваги до товаришів, сміливості, стійкості, мужності, почуття відповідальності та вияв організаторських здібностей, необхідних у практичній діяльності учнів і в побуті [33; 47].

Актуальність проблеми фізичного виховання молодших школярів у позакласній роботі вбачається в дослідженні ефективності організаційно-педагогічних умов фізичного виховання учнів у процесі позакласної роботи в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Тому стратегічною метою науково-дослідницької роботи є теоретичне обґрунтування, розроблення й експериментальна перевірка дієвості технологій, методик, організаційно-педагогічних умов розвитку рухових можливостей дітей під час занять з фізичного виховання, у тому числі позакласної роботи у ЗЗСО та за місцем проживання дитини [29; 30; 31].

Державний підхід до проблеми фізичного виховання в процесі позакласної роботи відтворюють: Закон України «Про освіту», Закон України «Про позашкільну освіту», Закон України № 172 – VI від 17.11.2009 р. «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» та інших законодавчих актів України», Національна доктрина розвитку освіти України

у ХХІ столітті, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», Указ Президента України № 478/2009 від 23.06.2009 р. «Про деякі заходи щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей та молоді у навчальних закладах і розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні», Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 рр., Концепція позашкільної освіти і виховання, Концепція фізичного виховання в системі освіти України, Державні вимоги до навчальних програм із фізичного виховання в системі освіти, Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді, Державний стандарт освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура для початкової школи», наказ Міністерства освіти і науки України № 306 від 20.05.2003 р. «Про затвердження типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Ці освітні нормативні документи дозволяють: сформулювати сутність і зміст поняття «фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі»; визначити мотивацію молодших школярів ЗЗСО до зміцнення свого здоров'я; підвищення рухової активності та фізичної підготовленості; вміло використовувати засоби фізичного виховання в організації і проведенні здорового способу життя в процесі позакласної роботи; сформувати в учнів уміння й навички самостійно займатися фізичними вправами в школі, домашніх умовах та за місцем проживання; визначити і впровадити у загальноосвітніх навчальних закладах організаційно-педагогічні умови фізичного виховання; розробити зміст, форми і методи фізичного виховання учнів початкових класів у процесі позакласної роботи; сформувати в них уміння і навички самостійно займатися фізичними вправами і вести здоровий спосіб життя в школі, домашніх умовах та за місцем проживання; поліпшити стан здоров'я, рівень фізичного розвитку, рухової активності та фізичної

підготовленості учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти [32; 36; 49; 52] .

Водночас, на сучасному етапі існують протиріччя, що не дозволяють у повній мірі відзначити достатній стан розв'язання досліджуваної наукової проблеми. Зокрема, такі протиріччя стосуються наступних розбіжностей:

- між необхідністю забезпечити високі параметри рухових можливостей 6-річних першокласників та наявним відмінним від необхідного станом їхнього вияву в сучасних дітей цієї вікової категорії;

- між потребою ЗЗСО в теоретично обґрунтованих педагогічних технологіях, методиках досягнення за допомогою фізичного виховання 6-річними першокласниками високих параметрів рухових можливостей та недостатньою розробленістю таких технологій і (або) методик.

Беручи до уваги зазначені протиріччя переконались у необхідності проводити подальші дослідження, спрямовані на розв'язання розглянутої проблеми. У зв'язку з цим сформулювали таку тему дипломного проекту: *«Стан та умови досягнення високих рухових можливостей 6-річними першокласниками у процесі фізичного виховання»*.

Роботу виконано згідно плану науково-дослідної роботи на 2019-2024 роки проблемної лабораторії «Гендерні профілактично-оздоровчі технології фізичного виховання та реабілітації» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за темою «Програмування профілактично-оздоровчих і розвивальних технологій фізичної активності дітей та молоді». Роль автора в реалізації дослідження, як співвиконавця теми лабораторії, полягала у тому, що було: отримано інформацію з питань, що розглядалися, на теоретичному рівні дослідження; проведено вимірювання для одержання необхідних емпіричних даних; на підставі висновків, які було зроблено за одержаними даними, розроблено методику досягнення високих рухових можливостей дітьми, які у віці 6 років розпочали навчання у ЗЗСО.

Мета дослідження – розробити методику розвитку рухових можливостей 6-річних дітей-першокласників.

Досягали такої мети вирішенням таких **завдань дослідження**:

1. Визначити теоретичні аспекти формування рухових можливостей дітей під час фізичного виховання у ЗЗСО.
2. Вивчити стан сформованості рухових можливостей 6-річних дітей, які розпочали навчання у ЗЗСО.
3. Розробити методику формування рухових можливостей 6-річних дітей під час фізичного виховання у ЗЗСО.

Об'єкт дослідження – рухові можливості дітей.

Предмет дослідження – розвиток настанов дітей на здоровий спосіб життя під час занять фізичними вправами у закладі дошкільної освіти.

Методи дослідження. Під час дослідження було використано комплекс адекватних методів. Комплекс об'єднував методи, які застосували на теоретичному рівні – з а г а л ь н о н а у к о в і, а конкретніше синтез, аналіз, систематизацію, узагальнення, теоретичне моделювання. За допомогою зазначених методів опрацьовували різні наявні джерела інформації. Обирали їх у першу чергу з фондів бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Крім цього, опрацьовували джерела інформації, що містяться у відомих наукометричних базах, а саме SPORT Discus, Scopus, Web of Science. Для оптимізації такої дослідницької діяльності було використано ключові слова. До них належали рухові можливості, першокласники, діти 6 років, фізичне виховання, а також та комбінації цих слів і абrevіатури. Усього обрали та частково опрацьовали понад 100 джерел, а більш детальному опрацюванню було піддано 88. Така кількість і увійшла до остаточного списку літературних джерел.

Педагогічні методи дослідження займали важливе місце у вирішенні поставлених завдань. Зокрема, було використано педагогічний експеримент і педагогічне тестування. Останній дозволив оцінити стан розвитку рухових якостей, які розглядали компонентом рухових можливостей дітей. Педагогічний експеримент становив основу організації проведеного дослідження. Ураховуючи поставлені завдання, обрали такий

адекватний у цьому випадку констатувальний педагогічний експеримент.

М е д и к о-б і о л о г і ч н і методи були ще однією групою дослідницьких методів, які застосували у нашому дослідженні. За допомогою реалізації таких методів було отримано дані про функціональні характеристики дітей. Так, було використано такі методи зазначеної групи: антропометрія, пульсометрія, сфігмоманометрія, спірометрія.

Водночас, були застосовані методи м а т е м а т и ч н о ї с т а т и с т и к и. Основна причина – інформація, одержана після використання таких методів дозволяє забезпечити формулювання коректних висновків, правильно тлумачити емпіричні дані для виокремлення ефективних засобів педагогічного впливу. Конкретизуючи відзначаємо, що провідними були одномірні статистики, а саме: середнє арифметичне, стандарте відхилення, помилка середнього, t-критерій для пов'язаних і непов'язаних вибірок. В останньому випадку такий критерій застосували для пов'язаних і непов'язаних вибірок дітей. Основна, але обов'язкова умова застосування такого критерію – розподіл індивідуальних значень у вибірці так, що вони відповідали закону про нормальний розподіл.

Практичне значення одержаних результатів. Інформація та емпіричний матеріал, що були одержані під час проведення дослідження, дозволяють використовувати його під час читання лекційних занять для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта», «Середня освіта (фізична культура)». Водночас учителі фізичної культури можуть використовувати у практичній діяльності розроблені компоненти методики формування рухових можливостей 6-річних дітей під час занять фізичним вихованням у різних формах організації цього педагогічного процесу.

Апробація результатів дослідження. Апробація основних положень дипломного проекту магістра відбувалася під час проведення наукових конференцій. Зокрема, одна з них – Всеукраїнська «Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти» (Кам'янець-Подільський, 2022); інша – науково-практична конференція

аспірантів, викладачів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022-2023).

Публікації. Основні результати дослідження за темою дипломного проекту магістра викладено в одній науковій публікації – В. Яремій, Л. Галаманжук. До питання про формування рухових можливостей дітей, які 3 броків розпочали навчання в закладі загальної середньої освіти. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 156-158.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 111 сторінках, з яких 102 – основного тексту. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку 74 використаних джерел інформації.

ВИСНОВКИ

1. За інформацією наявних джерел стан соціальної і психологічної адаптації дівчаток, а також хлопчиків, до навчальної діяльності протягом першого року перебування в школі має спільну тенденцію: зміна є негативною; залежність такої зміни від змін у показниках фізичного стану, передусім функціональних показниках і фізичної підготовленості. У дівчаток особливістю є більша залежність стану соціальної адаптації від змін у показниках фізичної підготовленості, а залежність стану психологічної адаптації від змін у функціональних показниках, тоді як у хлопчиків, – навпаки.

2. При вивченні документів планування навчальної роботи в початкових класах ЗЗСО, зокрема календарних планів учителів фізичної культури, згідно з якими визначався конкретний зміст кожного уроку, встановлено, що в них відсутній навчальний матеріал, спрямований на формування в старших підлітків інтересу до занять фізичною культурою. Вчителі в свої плани не включають заходи, що сприяють розкриттю змісту матеріалу для формування в учнів ціннісного ставлення до фізичної культури, не використовують методи і спеціальні методичні прийоми формування в школярів мотивів до занять фізичними вправами. Більшість учителів у календарні плани включають теоретичні відомості щодо розвитку основних фізичних якостей, проведення навчальних занять. У планах відсутні завдання із самостійної розминки на уроках фізичної культури, немає вказівок щодо інструктажу з методики вибору вправ, порядку проведення учнями самостійних занять і методичних пояснень до них.

3. Вивчено стан рухової активності дітей різного віку, але всі з яких розпочали навчання у закладі загальної середньої освіти на початку експерименту, ставлення цих дітей до самостійних занять фізичною культурою, популярність серед них видів фізичної культури, бажання займатися фізичною культурою у різних організаційних формах. У всіх

випадках встановлено відмінний від необхідного результат, що засвідчує необхідність проведення подальших досліджень з підвищення рухових можливостей дітей.

4. При вивченні стану фізичного виховання в перших класах виявлено, що популярність різних видів фізичної культури така: найпопулярніші серед 6-річних учнів є рухливі ігри, на це вказало 61,8 % дітей. Далі йдуть спортивні ігри (13,2 %), зимові види спорту (катання на лижах, ковзанах, санчатах, фігурне катання – загалом 12,5 %), легка атлетика (біг, метання – загалом 4,8 %), плавання (2,6 %), художня гімнастика (1,7 %).

5. Визначили такі критерії результативності й сформованості в дітей діяльнісного компонента ціннісного ставлення до занять з підвищення рухових можливостей: поява бажання і потреби регулярно займатися фізичними вправами у школі й домашніх умовах; прояв елементів творчості в оволодінні прийомами самоконтролю і самоаналізу; систематичне виконання режиму дня; дотримання рухового режиму; проведення активного відпочинку.

6. Одним із результатів застосування авторської методики була поява прагнення дітей до занять фізичними вправами, проявляють достатні зусилля до виконання рухового режиму, самостійно застосовують отримані знання, вміння й навички на практиці, частково творчо застосовувати одержані знання, уміння і навички з фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптація учнів до шкільного навчання. 1–10 класи / Уклад. : О. Є. Марінушкіна, Ю. О. Замазій ; за заг. редакцією Л. Д. Покроєвої. Харків : Ранок, 2011. 192 с.
2. Алтер М. Дж. Наука о гибкости. Киев : Олимпийская литература, 2001. 230 с.
3. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. Київ : Здоров'я, 1990. 168 с.
4. Андрєєва О. В. Проблеми та перспективи впровадження рекреаційно- оздоровчих занять в загальноосвітніх школах. *Теорія і методики фізичного виховання і спорту*. 2005. № 4. С. 34-36.
5. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А., Магльований А. В. Санологія (медичні аспекти валеології) : підручник. Львів : Кварт, 2011. 303 с.
6. Арєф'єв В. Г., Єдинак Г. А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : навч. посібник. 3-є вид., пер. і доп. Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2007. 248 с.
8. Арєф'єв В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання : підручник. Київ : Ви-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. С. 87.
9. Афанасенко В. В. Системный подход к образованию и оздоровлению детей / В. В. Афанасенко, Т. Ю. Черкесов, Е. В. Пнакунова та ін. *Физическая культура, воспитание, образование, тренировка* : зб. наук. праць. 2007. № 4. С. 15-16.
10. Бар-Ор О., Роуланд Т. Здоровье детей и двигательная активность : от физиологических основ до практического применения. Пер. с англ. И. Андреев. Київ : Олімп. л-ра, 2009. 528 с.
11. Білецька В. В. Теоретико-методичне обґрунтування тестування фізичної підготовленості молодших школярів у процесі фізичного виховання : автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 НУФВСУ. Київ, 2008. 20 с.
12. Боделан О. Р. Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. псих. наук : [спец.] 19.00.07 «Вікова психологія». Одеса, 2000. 19 с.

13. Боднарчук О. М. Взаємодія школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 ЛДУФК. Львів, 2013. 20 с.

14. Бондар О. М. Корекція функціональних порушень опорно-рухового апарату дітей 5–6 років із урахуванням просторової організації їхнього тіла : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2009. 19 с.

15. Борисенко А. Ф. Руховий режим учнів початкових класів. Київ : Рад. школа, 1989. 192 с.

16. Васьков Ю. В. Система фізичного виховання. 1–4 класи : навч. посіб. [для вчителів фіз. культури]. Харків : Ранок, 2009. 224 с.

17. Власова О. І. Основи психології та педагогіки : підручник. 2-е вид., переробл. Київ : Знання, 2011. 333 с.

18. Волков Л. В. Спортивна підготовка молодших школярів : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2010. 288 с.

19. Волкова І. Здоров'я школярів — взаємодія лікарів, педагогів, психологів. *Практика управління закладом освіти*. 2009. № 12. С. 5.

20. Волошина В. В. Психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : [спец.] 19.00.07 «Вікова психологія». Київ, 1999. 19 с.

21. Гуменна О. А. Фізіологічні характеристики організму дітей молодшого шкільного віку в різних умовах навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата біол. наук : спеціальність 03.00.13 «Фізіологія людини і тварин». Київ, 2006. 20 с.

22. Гуска М. Б., Зубаль М. В., Гуска М. В., Мазур В. Й. Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав : навч.–метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 400 с.

23. Давиденко О. В., Семененко В. П., Фандікова Л. О. Основи програмування фізкультурно-оздоровчих занять з дитячим контингентом. Тернопіль : Астон, 2003. 144 с.
24. Даценко І. І., Шегедін М. Б., Шашков Ю. І. Гігієна дітей і підлітків : підручник. Київ : Медицина, 2006. 304 с.
25. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., доповн. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
26. Дзюбка Л. В. Психологічні особливості ранньої дезадаптації і шляхи її подолання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : [спец.] 19.00.07 «Вікова психологія». Київ, 2000. 18 с.
27. Дубогай О. Д. Навчання в русі. Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі : навч. посіб. К. : Шкільний світ, 2005. 112 с.
28. Дубогай О. Д. Комплексна методика вивчення й оцінки рухового розвитку організму молодших школярів. *Основи здоров'я та фізична культура*. 2007. № 6. С. 10—13.
29. Дутчак М. В. Концептуальні напрями вдосконалення системи фізичного виховання школярів і студентів для впровадження здорового способу життя. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2010. № 2. С. 116—119.
30. Закон України «Про загальну середню освіту» (зі змінами і доповненнями). — Режим доступу до сайту : [http : // www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
31. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». — Режим доступу до сайту : [http : // zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=12](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=12).
32. Калиниченко І. О. Вплив уроків фізичного виховання на розумову працездатність та основні психічні функції дітей шкільного віку. *Вісник Чернігівського нац. пед. у-ту. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2013. Вип. 107, Т. 2. С. 48—52.
33. Карачевська Н. В. Навчально-ігрове середовище як важливий чинник виховання емоційно-вольових якостей молодших школярів на уроках фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз.

виховання та спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Л., 2007. 20 с.

34. Ключ О. А., Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Організація і методика корекції психофізичного стану учнів других класів у процесі фізичного виховання : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Рута, 2013. 204 с.

35. Ключ О. А. Корекція психофізичного стану учнів других класів у процесі фізичного виховання : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Тернопіль, 2013. 267 с.

36. Ковальова Л. М. Опитувальник для вчителя з визначення рівня дезадаптації першокласників до навчальної діяльності. *Начальная школа*. 1996. № 7. С. 17.

37. Ковальчук Л. В. Психофізичний розвиток як фактор готовності шестилітніх дітей до навчання в школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Л., 2007. 20 с.

38. Когут І. О. Порівняльна характеристика рухового режиму та показників здоров'я першокласників, які навчаються в школах різного типу. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. Л. : Українські технології, 2004. Вип. 8, Т. 3. С. 163—166.

39. Коробейніков Г. В. Фізіологічні особливості формування фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Вісник Черкаського пед. у-ту. Серія : Педагогічні науки*. 2002. Вип. 39. С. 64—69.

40. Коробейнікова Л. Г. Особливості фізичного розвитку та формування психофізіологічних функцій у дітей молодшого шкільного віку в умовах різних форм навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук : 03.00.13 «Фізіологія людини і тварин». Київ, 2002. 19 с.

41. Костенко А. В. Адаптаційно-резервні можливості здорових дітей молодшого шкільного віку та метаболічна корекція їх порушень : автореф.

дис. на здобут. наук. ступеня канд. мед. наук : 14.01.10 «Педіатрія». К., 2008. 20 с.

42. Коцур Н. Гармонійність фізичного та розумового розвитку молодших школярів шляхом оптимізації фізичного виховання. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. Л. : Українські технології, 2008. Вип. 14, Т. 2. С. 118—123.

43. Кривчикова О. Психомоторний стан як фактор адаптації учнів початкових класів до умов навчання в школі. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2008, Т. 1. С. 162—164.

44. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня М. М. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді : навч. посіб. Київ : Олімп. л-ра, 2011. 224 с.

45. Куценко Т. В. Стан властивостей психофізіологічних функцій у дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата біол. наук : 03.00.13 «Фізіологія людини і тварин». К., 2000. 18 с.

46. Лещак О. М. Корекція фізичного стану і соматичного здоров'я школярів в умовах літнього дитячого оздоровчого закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Івано-Франківськ, 2012. 20 с.

47. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. 2-е вид., випр. і доп. К. : Каравела, 2012. 264 с.

48. Лясота Т. І. Підвищення адаптаційних можливостей дітей 6–7 років до умов навчання в початковій школі засобами фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2012. 21 с.

49. Маковкіна Ю. А. Оцінка стану здоров'я та адаптаційних можливостей у дітей молодшого шкільного віку з урахуванням

індивідуально-типологічних характеристик організму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук : 14.00.13 «Педіатрія». К., 2005. 18 с.

50. Маліков М. В., Богдановська Н. В., Сватсьєв А. В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 246 с.

51. Маляр Н. С. Організаційно-методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Л., 2014. 20 с.

52. Малхазов О. Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю : монографія. Київ : Євролінія, 2002. 320 с.

53. Мардар Г. І. Прогноз адаптації першокласників до навчання в школі. *Науковий вісник Чернівецького нац. у-ту. Серія : Педагогіка та психологія*. 2007, Вип. 331. С. 155—162.

54. Масляк І. П. Зміна рівня фізичної підготовленості молодших школярів під впливом спеціальних вправ, спрямованих на покращення функціонального стану аналізаторів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Х., 2007. 22 с.

55. Містулова Т. Є. Математичні методи в теорії і практиці спорту : навч. посіб. Київ : Науковий світ, 2004. 90 с.

56. Мицкан Б. М. Порівняльна характеристика фізичної працездатності дітей шестирічного віку різного типу соціалізації. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні* : зб. наук. пр. Рівне, 2006. Вип. III. Ч. I. С. 163—165.

57. Мицкан Б. М. Вікові зміни фізичного потенціалу дітей в умовах сучасної школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 «Наук.–пед. пробл. фіз. культури / Фізична культура і спорт»*. 2010. С. 84—94.

58. Моргун В. Ф. Основи психологічної діагностики : навч. посіб. 2-е вид. Київ : Слово, 2012. 464 с.

59. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2009. 42 с.

60. Новітні медико-педагогічні технології зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді : навч.-метод. посіб. Л. : Українські технології, 2003. 148 с.

61. Носко М. О. Стан фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* 2013. Вип. 107. Т. 3. С. 88—90.

62. Огніста К. М. Рухливі ігри у фізичному вихованні молодших школярів : метод. реком. Т. : ТДПУ, 2004. 40 с.

63. Онисюк О.А. Психологічні особливості особистісного розвитку молодшого школяра : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 «Вікова психологія». К., 2001. 20 с.

64. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : навч. посіб. Черкаси : Відлуння, 2007. 284 с.

65. Петрів О. П. Психологічні особливості розумової працездатності молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 «Вікова психологія». К., 2005. 20 с.

66. Пивовар А. В. Поєднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Л., 2005. 20 с.

67. Поліщук В. В. Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання

та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Л., 2008. 20 с.

68. Прозар М. В. Адаптація учнів перших класів до навчальної діяльності в початковій школі. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2015. № 1. С. 65—67.

69. Сапуга І. Є. Стан здоров'я дітей України. Фактори «ризиків» шкільного середовища. *Основи здоров'я та фіз. культура*. 2007. № 9. С. 12—14.

70. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів. К. : Олімп. л-ра, 2001. 439 с.

71. Слюсарчук В. В. Програмування занять з покращення фізичного стану дітей 8–10 років у процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / В. В. Слюсарчук. Івано-Франківськ, 2012. 20 с.

72. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання : підруч. [у 2-х томах / за ред. Т. Ю. Круцевич]. К. : Олімп. л-ра, 2008. Т. 1. 391 с.

73. Теорія і методика фізичного виховання. Методика фізичного виховання різних груп населення : підручник [у 2-х томах / за ред. Т. Ю. Круцевич]. — К. : Олімп. л-ра, 2008. — Т. 2. — 367 с.

74. Теорія і методика фізичного виховання : підручник [для студ. пед. у-тів / за ред. В. Арєф'єва]. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький А., 2012. 265 с.